

Bohuslav Březovský Z konfesí literáta

Pravda, slovo literát už tak trochu zvetšelo, a navíc cítím, že má do sebe cosi pejorativního. Snad proto, že značí člověka, který žije nejen literaturou, ale také z literatury. I když špatně. Neruda i Machar užívali ještě toho slova běžně, ale my dnes raději volíme vznešenější označení, třeba „tvůrce“ nebo „umělec“, a jelikož ani to někdy nestačí, přidáváme k nim epiteta ornans „národní“ nebo „zasloužilý“, obvykle dopředu, dozadu pak za jméno „laureát“, „nositel“ a cojávím. Nejednou majitel těchto ozdobných přívlastků a vkusných doplňků se pak spíš podobá obloženému chlebičku a vyhlíží tak načechraně, že nevíš, z které strany do něho kousnout. Anebo se mnohá jména obkládala taky proto, aby se do nich nedalo kousat? Čert ví.

Ale zvolil jsem si to macharovské slovo literát hlavně proto, že se obracím ke všem, kdo vládnu perem a psacím strojem, ba i k těm, kdo jimi vládnu špatně nebo vůbec ne, obracím se na pracovníky tisku, rozhlasu, televize, na dramaturgy i herce, redaktory nakladatelství, malíře a karikaturisty, akademiky, scenáristy, autory písňových textů a reklamních sloganů, ba i na zaměstnance plakátovacích podniků. Zdá se mi, že jsme všichni přijali příliš vlažně a příliš samozřejmě zprávu o tom, že byl 26. června LP 1968 v Národním shromáždění odhlasován zákon o zrušení cenzury.

Zákaz cenzury potvrzen zákonem, zněl titulěk v Rudém právu. Četl jsem ho několikrát a mě pocíty v té chvíli byly asi totožné s pocíty francouzské občana, když se dověděl, že 14. července 1789 padla Bastilla.

A počítám a rozjímám. Literáti mé generace se začali veřejně projevovat většinou až v druhé polovině třicátých let, prožili tedy tři, v lepším případě čtyři léta relativní svobody tisku a slova [relativní proto, že nezapomínám na bílá místa zejména v komunistickém tisku], pak ještě chvíli, dva a půl roku, po revoluci 1945. Věru, do malé odměry se vejde dnešnímu pětapadesátiletému literátu čas, kdy mohé psát svobodně a nemusel své myšlenky strkat do šuplíků či halit do jinotajů. A ti mladší, kteří začínali po roce 1948, už vůbec žádnou odměrku nepotřebují.

I demokracie má svá pravidla, každý má právo i hlasováním vyjádřit svůj názor, a tak se asi těžko můžeme ptát na jména těch čtyřiceti sedmi poslanců, jimž se něco na zákoně o zákazu cenzury nelíbilo. Nejsm také přítelem devadesátidevítiprocenních výsledků při volbách a hlasováních, jsou vždycky podezřelí, a vůbec mi to nevdá, když jde o něco jiného. Ale tady nejde o vodovod. Tady šlo při hlasování o princip, o první zásadu, o nejdůležitější podmínku toho, aby co nejdříve a úspěšně skončila rekonvalescence, již říkáme demokratická proces, a národu aby se vrátilo zdraví, jimž má být socialistická demokracie a demokratický socialismus. Jsem přesvědčen, kdyby některý z rozhlasových

nebo televizních redaktorů obešel všechny ty poslance a položil jim otázku, zda jsou pro demokratizační proces v naší zemi, kývali by a ujišťovali by nás horlivě do mikrofonu, že jsou, že jim nic tak neleží na srdci, a neuvědomili by si ani, že mluví nelogicky a úplně nesmysl. Hl.:sovali totiž proti nejviditelnějšímu znaku, bez něhož demokracie nikdy nemůže být demokracií a socialismus nikdy socialismem.

Neřeknu nám svá jména, protože nemají odvalu. Ale snad ti literáti, pro něž byla období svobody slova a tisku pouze jakási lucida intervalla, jasné okamžiky jejich života, i ti literáti, kteří je nikdy nepoznali, mají právo připomenout těm poslancům, že jejich povinností by bylo zdůvodnit svůj čin aspoň těm, kdo je volili či které zastupují. Zdůvodnit, racionálně zdůvodnit, nikoli vysvětlit. Vysvětlovat lidé jejich typu vedou, což o to! Vysvětlovali nám nutnost procesů, přísných rozsudků, vysvětlovali nám hospodářské potíže [bývaly to potíže růstu], vysvětlovali nám nutnost administrativních zásahů i zákazů.

Jméno Hérostratovo, který pomohl a zapálil [nebo to udělal obráceně?] vešlo do dějin. Jména našich zástupců lidu zůstanou možná neznámá.

Ale budou žít mezi námi. A proto by se ten den 26. června 1968, kdy byl zákon o tom, že myšlenka, slovo a pravda nesmějí být potlačovány, odhlasován, měl zafixovat ve vědomí národa jako den historického významu, jimž také prakticky je. Jeho výročí — a doufejme, že jich bude hojně — by měla být slavena nejen literáty, ale celým národem. Měli bychom vyjít do ulic — prosím poslance Kodaje, aby to nechal jako výzvu ke kontrarevoluci — s prapory, se zpěvem na rtech a při vzpomínce na sedmačtyřicet poslanců s trochou skepse v hlavách i v srdcích. Ta nikdy neškodí.

A mě by se ten den slavit jako Den tisku, rozhlasu a televize, když už pro nic jiného, tedy proto, aby národ věděl, kdyby se nám těch sedmačtyřicet poslanců jednou zase rozmnožilo, že byl porušen zákon a že Češi jako tolikrát v dějinách musí znovu začít švejkovat, číst mezi řádky, opatřit si třetí ucho a říkat si „to chce klid“.

LL č. 21, 18. července 1968

